

טיוטא אפא אריכה אפונות

כישורי- חיים

תכנית ליבה לכיתות ד'

מותאמת לבתי הספר במגזר הממלכתי-דתי

כישורי חברות ודחיה חברתית

שיעורים 8-16

התבססות בקבוצה החברתית של הכיתה

התוכנית הותאמה לממ"ד ע"י:

מרים רביבו, הרב אביהוד בן יהודה, חגית וילצ'יק ונועה רוזנטל

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכתי-דתי

סיוסא אפא עריכה אפונית

כישורי חברות ודחייה חברתית

רציונל

השתייכות חברתית הנה צורך בסיסי בקרב כל בני האדם, ומניעתה או היעדרה גורמים לתחושות קשות של בדידות, ותורמים לירידה בתחושת הביטחון והערך העצמי. ילדים מתרגלים כישורים חברתיים שיסייעו להם לספק צורך זה עוד מן הגיל הרך. החברה מצדה מעודדת ילדים להשתייך לקבוצת בני גילם, וממעיטה לעיתים בחשיבות סיפוק הצורך המנוגד לכאורה - להיות לבד. היכולת ליהנות ולהפיק תועלת מלהיות לבד הנה חיונית ומשלימה את ההשתייכות החברתית, מאחר שהיא מאפשרת, בין היתר, למידות שונות כגון: פיתוח דיבור פנימי (מה נעים לי ומה לא, מה אני רוצה, איך כדאי לנהוג), הרגעה וויסות עצמי, פיתוח יצירתיות ודמיון ואף תכנון מהלכים חברתיים עתידיים (עם מי אני רוצה להתחבר ועם מי לא, מתי והיכן כדאי להיפגש וכד').

בבית-הספר היסודי מתרחשת למידה חברתית רחבה במקביל ללמידה האקדמית (הן במהלך השיעורים ובמיוחד בהפסקות) שבמהלכה מסגלים לעצמם הילדים יכולות חברתיות משוכללות, שיאפשרו להם לתמרן את עצמם ביעילות בחברת בני גילם. כך יוכלו להיכנס לפעילות חברתית משחקית בעיקר, לזהות את חוקיה, לשמר התלהבות במשחק, לדעת כיצד לנהוג כאשר נוצרים קונפליקטים, למצוא לעצמם חברים ולהגיב בגמישות כאשר נוצרים מצבים חברתיים שאינם נוחים להם.

למידה זו מואצת מאוד בשלב הילדות המאוחרת (כיתות ד'-ו'), שבו מגלים ילדים רמת עצמאות הולכת וגדלה וצורך רב יותר לעצב את חייהם החברתיים ללא תיווך של מבוגרים. לכן קורה לעיתים קרובות, שילדים מאמצים לעצמם נורמות חברתיות בעייתיות המזמנות חוויות ומצבים של דחייה חברתית, כגון: בגידה, פגיעה מילולית וגופנית, חרם, נידוי או התעלמות מילד. התערבות בתחילתו של שלב זה (בכיתה ד') תסייע לילדים לפתח מודעות לצרכים בסיסיים, לקשיים חברתיים, להשפעתם, ולדרכים להתמודד עמם בהווה ובעתיד.

יחד עם זאת, יש לתת את הדעת לכך, שבכל כיתה מצויים ילדים החסרים כישורים חברתיים והמתקשים להיכנס ולהשתייך לקבוצה החברתית. או לחלופין, ילדים - שהקבוצה עצמה אינה מאפשרת להם להשתייך אליה בשל שונות הטבעה בהם, כגון: שונות במראה (ילדים כבדי תנועה או בעלי מגבלות פיזיות), שונות במוצא - ילדים עולים המתקשים לדבר עברית או שאינם מכירים את המנהגים הישראליים, שונות בהתנהגות - במיוחד ילדים המגלים התנהגות תוקפנית שאינה נוחה לילדי הכיתה. ילדים כאלה זקוקים ליותר מאשר התערבות כיתתית שמוצעת כאן, ויש לשקול להפנותם לאיש מקצוע (יועץ או פסיכולוג בית-הספר) שיסייע להם ויקדם את שליטתם במיומנויות ובכישורים חברתיים.

מטרות כלליות:

1. להבחין בין מצבים שבהם קיים צורך להיות לבד לבין תחושות של בדידות.
2. לאתר פרקי זמן שבהם נוח לי להיות לבד וכאלה שבהם אני רוצה לחבור לאחרים.
3. לבדוק ולאחר אפשרויות של השתייכות בו-זמנית לכמה קבוצות חברתיות.

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

סיוטא פלא אריכה פשונית

4. להבחין בין ההשתייכות לקבוצה שבה בחרתי לבין הקבוצה שאליה סיווגו אותי. איך מרגישים ואיך מסתדרים עם זה?
5. להכיר את היתרונות והחסרונות שבפעילות בקבוצה שלא בחרתי בה.
6. להעלות מודעות למצבים ולחוויות של דחייה חברתית בעזרת צפייה ודיון בסרטוני אנימציה המציגים אירועי דחייה.
7. ניהול עצמי בסיטואציות חברתיות שבהן אני חש דחייה מצד בני הגיל – מודעות לרגשות ולמחשבות, לאסטרטגיות פעולה יעילות, לדרכי פנייה לדמויות סיוע (מבוגרים משמעותיים – הורים ומורים, וגם חברים).

טיוטא אף אריכה פון

כישורי חברות ודחייה חברתית

הערה: הפעילות בנושא "כישורי חברות" לקוחה מתוך הספר כישורי חיים, נושאים התפתחותיים ומניעתיים (למורים בכיתות ג-ד) בביה"ס היסודי הממלכתי דתי)

כישורי חברות בכיתות ג-ד/רציונל

הבנת כישורי החברות בגיל 8-10 קשורה בהתפתחות היכולת להבחין בין נקודת הראות העצמית לבין נקודת הראות של הזולת. על פי תאוריית השלבים של סלמן ילדים בני גיל זה נמצאים בשלב השני של התפתחות ההכרה החברתית שלהם. בשלב זה הם יכולים לנחש מהן הפרספקטיבות של הזולת והם מסוגלים לבחון את הרגשות ואת המחשבות של עצמם מנקודת מבטם אל האחרים. לכן, קודמת ההבנה שהאחרים חושבים וחשים באופנים שונים מאלה של הילד היחיד. תובנה זו מאפשרת לילדים לבחון את תפיסתם ואת הערכותיהם בהשוואה למחשבותיו ולפעולתו של הזולת, שאיתו הם מקיימים אינטראקציה. בחינה כזו בהשוואת הזולת לעצמם, מביאה למודעותם קיום צורות חדשות של הדידות ביחסים בין-אישיים. בשלב זה קיימת עדיין מגבלה בתפיסת פרספקטיבה חברתית רחבה. ראיית היחיד את התנהגותו כפי שהיא משתקפת בעיני האחרים וראייתו את התנהגותם כפי שהיא נתפסת בעיניו, מתרחשות בזו אחר זו ב-זמנית. במצבי קונפליקט, קיימת כבר ההבנה ששני הצדדים תורמים לסכסוך ולכן על שני הצדדים לשתף פעולה לשם מציאת פתרון, אולם סוג הפתרון המתקבל בשלב זה הוא, בדרך כלל, התרחקות, או תקופת צינון. במצבי קונפליקט אין עדיין מוכנות להמשיך את החברות ולטפח אותה כל קונפליקט עלול עדיין לגרום ל"סרוג" ולסיום החברות. סילמן קרא לשלב הזה של ההתפתחות בתחום **כישורי חברות** "שיתוף במזג אויר נאה".

מבוא למורים בחמ"ד

אדם שואף להשתייך למעגל חברתי ובמקביל הוא זקוק לחבר שאיתו יוכל לשוחח, לדון בבעיותיו, להתייעץ - "דאגה בלב איש ישחנה" (ישחנה) (משלי י"ב, כ"ה).

בעיניינים אלה כבר הציעו חז"ל "עשה לך רב וקנה לך חבר" (משנה, אבות א', ו').

באמירה זו יש התייחסות לשני ממדים שונים - המימד הרוחני והמימד החברתי - מפאת חשיבותם, שניהם כלולים במשפט אחד.

במימד הרוחני - המשנה נוקטת בלשון **עשה לך** - צריך אדם לבחור רב שיפסוק לו פסקי הלכות וילמדו טעמים שונים בדרכי התורה.

במימד החברתי - המשנה נוקטת בלשון **קנה לך** - כמו שאדם משקיע ממון בקניין, כך בנושא החברות, יש להשקיע כדי לרכוש חברים, להקריב משהו כדי להשיג חבר אמיתי.

באבות דרבי נתן מובע רעיון נוסף: **מלומד שיקנה אדם חבר לעצמו, שיאכל עמו וישתה עמו, ויקרא עמו וישנה עמו ויגלה לו כל סתוריו**.

בנושא זה של עזרה לזולת, מדגישה התורה את הניתנה, נתינה שאינה מובעת מרגש אדנות או מרגש עליונות.

טיוטא פאר אריכה פאסונות

ביטויים שונים הקשורים לחברות במקורות

חבד - אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו (משנה אבות, ב', ד').

ידיד - יד + יד טובים השניים מן האחד (קהלת ד', ט').

אשירה נא לידידי שירת זרדי לכרמו (ישעיה ה' א').

אח - אל תונו איש את אחיו (ויקרא כ"ה, י"ד).

רע - רע - כאח לי (תהילים ל"ה, י"ד).

שכן - הרחק משכן רע (משנה אבות, א' ז').

טוב שכן קרוב מאח רחוק (משלי כ"א, י').

עמית - ולא תונו איש את עמיתו (ויקרא כ"ה, י"ז).

פרקי אבות

עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות. (פרק א', משנה ו').

נתאי הארבלי אומר: הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע. (פרק א', משנה ז').

הוי מתלמידיו של אהרון, אוהב שלום ורוחף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

(פרק א', משנה י"ב).

יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך (פרק ב' משנה י')

יהי ממון חברך חביב עליך כשלך (פרק ב', משנה י"ב).

כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו: וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח

המקום נוחה הימנו (פרק ג', משנה י').

המלבין פני חברו ברבים... אין לו חלק לעולם הבא (פרק ג' משנה י"א).

איזהו חכם? הלומד מכל אדם. איזהו עשיר? השמח בחלקו.

איזהו מכובד? המכבד את הבריות. (פרק ד', משנה א')

אל תחי בז לכל אדם, שאין לך אדם שאין לו שעה (פרק ד', משנה ג')

שלושה כתרים הם: כתר תורה וכתר כחונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן.

(פרק ד', משנה י"ג).

הוי מקדים בשלום כל אדם (פרק ד' משנה ט"ו)

הערה:

אפשר, כמובן, להביא בפני התלמידים מקורות נוספים, המצויים בדברי בעל ספר החינוך לפרשת "קדושים".

כל מאמר חז"ל המובא בפני הכיתה, כדאי להסבירו ולשחוחח עליו עם התלמידים.

טיוטא אפא צריכה לעונית

מפגש מס' 8: חברות מהי?

"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך"

מטרות:

1. התלמידים יביעו במילים תכליות שונות להיווצרות חברות.
2. יבהירו לעצמם את התפיסות האישיות בדבר חברות טובה.
3. יזהו מצבים שבהם הם בוחרים להיות עם חברים ומצבים שבהם בוחרים להיות עם עצמם.

לשם מה צריכים חברים?

1. התלמידים יתבקשו לרשום על דף לשם מה בני אדם צריכים חברים.
2. הם יקבלו רשימה של תכליות שונות לחברות שנכתבו ע"י ילדים מכיתות ד' אחרות.

רשימת סיבות לחברות:

- ★ כדי לא להשתעמם
 - ★ כדי ללמוד ביחד
 - ★ כדי לשחק ביחד
 - ★ כדי להתכונן למבחנים
 - ★ כדי לספר לחבר על משהו מפחיד או מרגיז
 - ★ כדי שיהיה לי עם מי לדבר
 - ★ כדי לעשות כיף
 - ★ כדי לשחק ביחד בהפסקות
 - ★ כדי לא להיות לבד
 - ★ כדי לצחוק ביחד
 - ★ כדי לבלות ביחד
 - ★ כדי לעזור כשעצוב
 - ★ כדי לעזור בעת צרה
 - ★ כדי לגלות סודות ולשמוע סודות
 - ★ כדי שיהיה על מי לסמוך כשקשה
3. התלמידים יסמנו שתיים-שלוש תכליות שהם לא חשבו עליהן קודם.

שיחה ודיון בביתה:

1. האם מצאתם שוני בין הסיבות לחברות שאתם חשבתם עליהם לבין הסיבות לחברות שכתבו ילדים אחרים?
2. מדוע וכיצד יכולות להיווצר חברויות בין ילד אחד ובין ילדים שונים.

טיוטא פאר אריכה פון

מפגש מס' 9 לבד עם עצמי, ביחד עם חברים

ילדים מתנהגים באופנים שונים, במצבים שונים-במצב מסויים יש שמעדיפים להיות עצמם אך יש שמעדיפים להיות עם חברים. יש חשיבות למתן לגיטימציה לתפיסה זו. מעניין יהיה לחקור בכיתה בתייחסות לכך. **המהלך**

1. כל אחד מילדי הכיתה ירשום לעצמו מצבים שבהם הוא או היא בוחרים להיות עם חברים ומצבים בהם הם בוחרים להיות עם עצמם.
2. התלמידים יראיינו זה את זה על העדפותיהם (בזוגות).
3. המורה תרשום על הלוח את ההעדפות השונות.

מצבים שבהם אני עם חברים	מצבים שבהם אני עם עצמי

"לא טוב היום האדם לבדו" (בראשית ב', י"ח)

1. התלמידים יתייחסו לפסוק: באיזה עיתוי נאמר? מה משמעות הפסוק? מה הקשר בין הפסוק לבין הנושא בו אנו עוסקים?

סיכום

המורה תדגיש שעל פי פירוש ספורטו לפסוק זה יש ערך רב לנושא "חברות" כי בכוחות עצמו לא יוכל האדם להגיע אל תכלית פיתוח עצמו ואישיותו אל השלמות.

החשיבות לקשרי חברות ע"פ חז"ל: יהושע בן פרחיה אומר: "עשה לך רב וקנה לך חבר" (משנה אבות ה' א', ו). פרק ח', משנה ג.
מלמד "שיקנה האדם חבר לעצמו, שיאכל עימו וישתה עימו ויקרא עימו וישנה (ילמד) עמו, וישן עימו ויגלה לו כל סתרו".

בקבוצות

1. התלמידים יעלו זיכרונות מאירועים, מטיולים וממפגשים שבהם באו לידי ביטוי קשרים חברתיים הנזכרים בדברי רבי נתן.
2. "ויגלה לו כל סתרו"
- התלמידים יתייחסו להיגד זה וינסו להסביר מדוע דרוש חבר קרוב שנוכל לגלות לו את סודותינו (אם זה סוד, אולי כדאי להשאירו לעצמו?)
- התלמידים יספרו על מקרה שבו שיתפו חבר קרוב בסוד, איך הרגישו?
3. "וישנה (וילמד) עימו"
- התלמידים יתייחסו להיגד זה וינסו לשתף את החברים בכיתה בהרגשות של לימוד משותף עם חבר לקראת מבחן או בהכנת שיעורי בית.

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

טיוטא פאר אריכה פאפאריע

חמורה תזכיר את הביטוי לימוד בחברותא המקובל בישיבות, ותדגיש את ערך הלמידה בצורתא.
- התלמידים יתבקשו לראיין את האמת או את הסבים בנושא הלימוד בחברותא. התלמידים יביאו את
הראיונות לכיתה וישתפו את החברים במליאה בהתנסויות ובחוויות של המרואיינים.

4. דיון

במליאה ידונו במושג "קנה לך חבר".
יש להסביר שהקניין שמדובר בו כאן אינו קניין בממון אלא במעשים.
חברות "נקנית", על ידי תרומה רוחנית מצד איש לזולתו ובאמצעות "נתינה" הדדית.

טיוטא פאר אריכה פון

מפגש 10 קשרים בחברות

- מטרות: 1. התלמידים יזהו התנהגויות המבטאות חבריות.
2. יזהו תחושות, רגשות ומחשבות המתלוות לחברות.
3. יבחינו בסוגי תקשורת שונים בחברות.
4. יבינו שבקשרי חברות צריך "להשקיע" זמן מאמץ לאורך זמן.
1. התלמידים יתבוננו בתמונות המבטאות מצבי חברות שונים. (אהבה, תמיכה, עזרה, תשומת לב, עידוד "ברוגז", התפייסות).
ניתן להביא תמונות מעיתונים, מתצלומים, מיצירות אומנות.
שאלות הנחייה להתבוננות בתמונות:
 - אלו התנהגויות בין חברים אפשר לזהות בתמונות?
 - אלו סימנים מצביעים על כך שהילדים הנראים בתמונות חברים?
 - מה מבטאות הבעות הגוף השונות הנראות בתמונות?

יצירת חברות

חשוב להדגיש את המאמץ שצריך להשקיע ילד בודד כדי לרכוש לו חברים, או כדי לשמור על החברות. צריך להדגיש את המאמץ שתלמידי הכיתה צריכים לעשות כדי לסייע לילדים חדשים להיקלט בה: להזמין אותם למשחק או הביתה, לשנות אותם בפעילויות שונות, לתת להם תפקיד במסגרת פעילות הכיתה. יחד עם זאת, כדאי לעודד העלאת רעיונות ליצירת קשרי חברות בין ילדים, כדאי ליצור מצבים שמזמנים פעילויות הדדיות לשיתוף תלמידים חדשים.

1. הכיתה תתחלק ל-4 קבוצות. כל קבוצה "תקבל אירוע" ותזון בו.
להלן דוגמאות לאירועים:
 - * משפחתו של דן עוברת דירה ודן נאלץ לעבור לבית ספר אחר. דן מגיע לכיתה החדשה ומתברר לו שהוא אינו מכיר שום ילד.
הציעו לדן הצעות מה עליו לעשות כדי לרכוש חברים חדשים.
 - * דנה וגילה חברות טובות. הן משחקות כל הזמן ביחד. השבוע דנה ומשפחתה עברו לדירה חדשה וגילה עצובה מאוד, כי היא מרגישה שנשארה לבדה.
הציעו לגילה מה לעשות כדי לא להיות לבד כל הזמן.
 - * לכיתתכם הגיעה ילדה חדשה. אתם יודעים שהיא עברה דירה וכי עדיין אין לה חברים וחברים בסביבה החדשה.
דונו בקבוצה כיצד ניתן לעזור לה.
 - * דן, שעבר לבית ספר אחר עזב את כיתתכם. חברו הטוב משה נשאר כעת לבדו. משה עצוב מאוד.
דונו בקבוצה וחישוב כיצד אתם יכולים לגזור למשה, הן כקבוצה והן כחברים.
2. פעילות במליאה. הקבוצות ידווחו על הדיונים שנערכו. את הדיווחים ניתן לגוון על ידי הצגתם ככתבה עיתונאית או כמשדר טלוויזיה או כתסכית רדיו או בכל דרך שהתלמידים יבחרו.

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

טיוטא פאר א צריכה פארשונג

פעילות אחרת - (השלמת סיפור על תלמיד חדש בכיתה).

1. המורה תפתח בסיפור, כדוגמת סיפור זה.
זן נמצא כחודשיים בכיתה. בהתחלה "הוצמד" אליו חבר שסייע לו להכיר את בית הספר. לאחר חודשיים זן מרגיש עדיין את עצמו בודד וזר בכיתה.
2. התלמידים ישלימו את הסיפור. בכיתה תתקיים שיחה תוך התייחסות לנקודות אלו:
 - * חסרות נבנית לאורך זמן ולכן לא מספיקה "השקעה" חד-פעמית בה.
 - * לעיתים, "השקעה" רבה בתחילת התהליך של יצירת חברות, כאשר אחד מהשניים אינו פנוי עדיין לכך, עלולה להיכשל.
 - * כדי שחסרות תתקיים ותצליח צריכה להיות השקעה הודדית.
 - * קיימים קשיים בכניסה של יחידים לחברויות קיימות. לעתים קיים רצון להתחבר דווקא עם מי שאינו פנוי לחברות חדשה.
3. שאלות לעבודה אישית או בזוגות:
 - כיצד מרגיש ילד במקום חדש?
 - מה יכול לסייע לו כדי לשנות את הרגשת הזרות?
 - ספרו מניסיונכם האישי על מקרה שבו הגעתם למקום חדש או לסביבה זרה ולא היו לכם חברים. מה הרגשתכם? מה עשיתם?

טיוטא אף א צריכה לעיונית

מפגש מס' 11 ערך החברות ע"פ חז"ל

על פי מקורות היהדות ניכרת חשיבות רבה לערך החברות ולהשקעה הנדרשת מן האדם כדי לבנות, לטפח ולשמר אותה. המורה תלמד את מצוות "ואהבת הרע" על פי מקורות אלה: על פי שבת ל"א, א' "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, י"ח).

מדוע שינה הלל את לשון הפסוק: כי לדעתו אפשר לפרש את הציווי בשני כיוונים:

1. עשיית טוב למען החבר.

2. הימנעות מעשיית רע לחבר.

אם אין בכוח האדם לעשות את הטוב לרעו לפחות אל יגרום לו רעה.

האהבה שהאדם מצווה עליה בפסוק "ואהבת לרעך כמוך" היא אהבה הבאה למנוע, לדעתו, עשיית הרע. חשוב להדגיש לתלמידים את הדיוק בלשון המצווה, כי יש לו משמעות.

ואהבת את חבדך כמוך, לא נאמר אלא **ואהבת ל...**

אי אפשר לצוות אדם לאהבו, שהרי לא ניתן לצוות על הרגשות, אבל אפשר לחייב לעשות מעשים ופעולות למען הזולת או להימנע מעשייה. מכאן שהציווי אינו מתייחב לרגשות אלא למעשים.
- עשיית טוב והימנעות מעשיית רע לחבר.

ואהבת לרעך כמוך

התלמידים ישוחחו ביניהם בזוגות וידונו בשאלות אלו:

1. ספרו על מקרה שבו קיימתם את מצוות "ואהבת לרעך כמוך".

- מה הרגשתו?

- מה לדעתך הרגישו חברך או חברתך?

2. ספרו על מקרה שבו חבר לא קיים כלפיכם את המצווה כראוי.

- מה הרגשתו?

- כיצד ניתן היה לקיים מצווה זו על פי גישתו של הלל הזקן?

טיוטא אף א צריכה לערונות

מפגש מס' 12 קשיים בחברות

מטרות:

1. התלמידים יזהו בעיות וקשיים ביחסי חברות.
2. התלמידים יבינו שבחברות יש מצבים של בעיות, של דחיה ושל אכזבה, של לחץ חברתי ושל שינוי בטעם אישי ובכל אלה הם חלק אינטגרלי ממערכות היחסים בין בני אדם.
3. הילדים ילמדו להתמודד עם קשיים ובעיות בחברות.
התמודדות עם בעיות בחברות ומציאת פתרונות (למורה)
לעיתים יש בעיות ומצבים כואבים במערכת יחסי החברות, אך צריך לדעת להתמודד גם איתם. את הבעיות בחברות ניתן לפתור בדרכים שונות. חלק מהפתרונות תלויים בשני מרכיבי החברות ולכן ניתן ללמוד כיצד להתמודד עם הבעיות.
התלמידים ידונו באירועים המציגים בעיות חברתיות.

להלן דוגמאות לאירועים שמוצגות בהם בעיות בחברות:

- יעל ונועה הן חברות טובות. בזמן האחרון סיוון משחקת עם שתיהן בהפסקות. נועה מודאגת, כי היא גילתה שיעל ונועה נפגשות גם אחרי הצהריים והן לא מספרות לה. נועה חוששת להמשך החברות שלה עם יעל.
- יאיר מספר: "בכיתה שלי כמה ילדים התארגנו לחברה והם קוראים לעצמם האחים. לא רק שהם לא רצו לקבל אותי לחברה שלהם, הם גם לקחו ממני את יותם, החבר הכי טוב שלי".
- איציק אוהב מאוד לשחק בכדורגל. בכיתה החליטו מי ישתתף בנבחרת הכיתתית. כל החברים הטובים של איציק נבחרו לשחק בנבחרת הכיתה, אבל הוא לא נבחר.
- ענת סיפרה, בסוד, לחברתה תמר, שהוריה מתגרשים. לאחר מספר ימים התברר לענת שתמר גילתה לילדים בכיתה את סודה.

שאלות מנחות לדיון

1. במצבים שבפעילות, למי יש בעיה?
 2. מה הבעיה?
 3. איך מרגיש או מרגישה מי שיש להם בעיה?
 4. הציעו דרכים, אפשרויות לפתרונות של טיפול בבעיה.
 5. העריכו את הפתרונות המוצעים.
 6. נסו לדמיין את המשך ההתרחשות לפי כל אחד מהפתרונות שהוצעו.
 7. בחרו בפתרון הטוב ביותר, לדעתכם.
- במליאה** - התלמידים יציגו את פתרונותיהם לבעיה ואת תסריטיהם להמשך האירועים. בדיום הכיתתי יתייחסו התלמידים להצעות השונות וינסו ליישם רעיונות אלה על מצבים בכיתתם.
- לפיתוח הנושא "קשיים בחברות" - תקרא המורה בכיתה את הסיפור "שכר מצווה" בשני שלבים.
- בשלב א** - עד המשפט "עצר שמעון בעד חברו והרהר"
- בשלב ב** - אחרי הפעילות, תסיים המורה את קריאת הסיפור ותמשיך בדיון.
- התלמידים יהיו מודעים לכך שבחברות קיימת אפשרות לחילוקי דעות שעלולים לעתים להביא לסכסוך.
 - התלמידים ידעו שניתן לפתור קשיים וסכסוכים בחברות על ידי נכונות לפשרה, שליטה עצמית, הידברות וויתור.

טיוטא פאר אריכה פון

שכר מצווה

את הסיפור הזה סיפר לנו רבי אלכסנדר, חכם גדול שחי לפני שנים רבות. אבל מעשה כזה יכול לקרות גם בימינו. אם לא בדיוק כך, הרי זומה לו. ואולי כל אחד מאתנו יכול להיזכר בסיפור שכזה.

בימים ההם, כאשר קרה המעשה הזה, לא היו עדיין מכוניות משא. מי שרצה להעביר משא כבד ממקום למקום, קרא לחמור (איש שיש לו חמור), שילם לו את שכרו וביקש ממנו להעביר את משאו על גבי החמור למקום הרצוי לו.

בכפר אחד גרו מאז שני חמרים ידידים, ראובן ושמעון. כאשר היו ילדים, למדו ביחד; וכאשר גדלו והיו לאנשים, קנה כל אחד מהם חמור והוביל על גבו סחורות לעיר הקרובה. החמורים הובילו חיטה וקמח, פירות וירקות, ומעמדה זו התפרנסו. פעמים רבות הלכו ביחד בדרך, שרו או שוחחו ביניהם, כמו שנוהגים ידידים טובים.

אך פעם אחת פרץ ריב ביניהם. איש מהם לא זכר, אחר כך, על מה רבו ולמה, אבל מאז אותו ריב הפכו שני ידידים לשונאים. לא עבדו עוד יחד, לא הלכו עוד יחד בדרך, אפילו לא דיברו איש אל רעהו. הם היו "ברוגז". וכך עברו ימים רבים.

סקר אחד יצא ראובן עם חמורו לדרך, העירה. שני שקים גדולים היו תלויים משני צידי החמור, קשורים בחבלים. חס מאוד היה באותו יום והמשא היה כבד, והם התקדמו לאט לאט. בדרך התרופפו החבלים שבהם קשר ראובן את השקים, והשקים זזו ממקומם והכבידו על החמור, הכאיבו לו ועייפו אותו. לבסוף כשל החמור ורבוץ תחת משאו ולא היה בכוחו לקום.

ניסה ראובן להקימו - ולשוא! ניסה לזרוק ממנו את המשא, כדי שיוכל לקום ביתר קלות, אך השקים היו כבדים מדי, וראובן לא הצליח להרימם לבדו, ואף החבלים הסתבכו, ולא ידע להתירם. עמד ראובן ליד החמור הרובץ על האדמה ולא מצא עצה. השמש זרחה בכל עוז. לא היה שם עץ להסתתר בצילו, ושום אדם לא נראה בדרך.

כעבר זמן רב בא מישהו מכיוון הכפר. כשהתקרב האיש הכירו ראובן: הלא זה שמעון, ידידו בעבר ושונאו עכשיו!

חשב ראובן בליבו: "דווקא הוא! האם יסכים לעזור לי? אולי לא כדאי אפילו לבקשו?" ושמעון? שמעון ראה את ראובן בצרתו, לא אמר לו כלום ולא שאלו כלום. בשתיקה עבר על ידו ובעניו נראה לרגע ניצוץ רע של שמחה לאיד (לאסוף). "מגיע לך!" חשב, "יעמוד לו כך מספר שעות, עד שיבוא מישהו ויעזור לך".

המשיך שמעון בדרך, אל לא הרחיק לכת והנה נדמה לו, כאילו איזה קול קורא לו מתוך ליבו: "שמעון, מה עשית? השכחת מה שכתוב בתורה?"

"כתוב בתורה?" כן, שמעון נזכר. פעם למד איזה פסוק, בעיניין חמור רובץ תחת משאו. איך זה היה? כן, כך: "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו - וחדלת מעזוב לזו עזוב תעזוב עימו" (שמות כ"ג, ה').

עצר שמעון את חמורו והרהר. קשה היה לו להחליט. בלא רצון הפנה את חמורו לאחור וחזר למקום שבו עמד עדיין ראובן וניסה לפרוק את השקים מעל חמורו. ראובן ראה את שמעון המתקרב וחשב: "מה הוא מתכוון לעשות?"

שמעון לא דיבר דבר גם עכשיו. פניו היו זועפות, ושפתיו קמוצות בחוזה. בלי אומר התחיל להתיר את הקשרים ולעזור בפריקת השקים. הם הצליחו להקים את החמור על רגליו. אחר כך היה עליהם להרים את השקים ולקושרם מחדש, כדי שיהיו מונחים היטב על החמור ולא יזזו ממקומם. זו היתה מלאכה קשה.

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

טיוטא פאר אריכה פאון

השניים היו מוכרחים להגיד איש לרעהו מילים אחדות כמו: "הרם פה! החזק רגע! תן לי את החבל! עכשיו ביחד, אחת שתיים, - שלוש, הרם!"

עבדו שני ה"שונאים" ביחד וכמעט שכחו את שנאתם. קשה הייתה העבודה. זעה נטפה מפניהם. ושוב: "הרם כאן", "הורד פה", "עכשיו קשור!" "טוב!" והנה הצליחו להרים ולקשור את המשא על גב החמור והכול היה מונח יפה על מקומו.

ניגב שמעון את מצחו והתבונן במעשה ידיהם.

- מלאכה נאה!" אמר והצטחק.

- "ישלם לך ה' שכרך הטוב", אמר ראובן.

הסתכלו שניהם זה בזה וחייכו.

אמר ראובן בליבו: "האמנם חשבת, ששמעון שונא אותי? ראו נא, איך ריחם עליי ועל חמורי, כשהיינו בצרה באמת, הוא אדם טוב!" ובקול רם אמר:

- "סא נא, חברי! הנה התעייפנו, וגם צמאים ורעבים אנחנו. הבה ניכנס לפונדק (מסעדה) בדרך, ונאכל ונשתה ביחד!"

הסכים שמעון, אך קצת רוגז נשאר עוד בליבו. אולם כאשר ישבו שניהם ביחד, אכלו ושתו וגם שוחחו ביניהם, הרגיש אף הוא בליבו, שבעצם הרי הוא אוהב את ראובן, ולמה זה ימשיך בדוגמו! החזיקו ראובן ושמעון איש ביד רעהו ויצאו יחדיו לדרך, שני ידידים טובים כמו בתחילה.

(על-פי מדרש תנחומא, פרשת משפטים).

דיון לאחר קריאת הסיפור:

1. על מה הייתה מבוססת החברות בין שני החברים?
 2. מה הכריח את ה"שונאים" לדבר?
 3. מה קרה בעקבות השיחה בין שני ה"שונאים"?
 4. בסכסוך בין חברים לשעבר, עולות מחשבות לא נעימות לצד מחשבות ורגשות של כעס, של שנאה, אכזבה לצד מחשבות של "חבל שכך הם הדברים כעת". מצאו בסיפור דוגמה למחשבות כאלו. אילו הייתם יכולים לדבר עם שני החברים שבסיפור, מה הייתם מציעים להם לעשות?
 5. האם בכל חברות קיימת אפשרות שהיא תיהפך לסכסוך? אם כן אם לא, מה ניתן לעשות?
 6. משחק תפקידים
- הכיתה תתחלק לקבוצות. כל קבוצה תביע במשחק תפקידים אפשרויות שונות לפתרון הסכסוך שבסיפור במליאה - כל קבוצה תציג לכיתה את הצעתה לפתרון הסכסוך.

לסיים:

המורה תקרא את החלק האחרון שבסיפור ותביא בפני התלמידים את המצווה בתורה שעליה מתבסס סיפור זה.

המצווה

"כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו! עזב תעזוב עימו!" (שמות ג', ה').
המורה תסביר לתלמידים שבמצווה זו ובמצוות נוספות מתייחסת התורה לקשיים ולסכסוכים בין אישיים ומצווה על דרכי התמודדות.

טיוטא פא אריכה פאונות

”לחוד אבל לא לגמרי לבד”

מפגש מס' 13: לחוד וביחד

בפעילויות הבאות נסייע לילדים להבחין בין מצבים שבהם הם בוחרים להיות לבדם, כי הם רוצים לחשוב בשקט, לקרוא, לחלום או לשחק לבדם - לבין מצבים שבהם חווים ילדים נטישה, הרחקה ותחושת בדידות, על-אף שהם רוצים להשתייך ולהתחבר עם ילדים אחרים.

נרחיב את הרפרטואר הרגשי:

- להיות לבד – כבחירה וכצורך של ילד, כאשר תמיד מזומנים לו מפגשים חברתיים מסוגים שונים בבית-הספר ובבית.
 - תחושה של בדידות כתוצאה מאי-השתייכות, ותגובות רגשיות לתחושה זו (כגון: בכי, עצב, חוסר אונים, הסתגרות).
- נעודד ילדים לחשוב כיצד ניתן להתמודד עם תחושת בדידות, וכיצד ניתן ליצור פנאי כדי להיות לבד, ללא חשש לפגיעה בהשתייכות החברתית שכה נחוצה להם.

הערות למנחה:

קל יותר לנהל דיבור ישיר על מצב נעים ונוח מאשר על מצב של קושי. הפעילות הראשונה עוסקת בדיבור ישיר על מצב דמיוני אידיאלי שבו ילד רוצה להימצא לבד, ובונה אתו את הגורם המגן והמסייע במצב זה. דיבור ישיר על תחושות ועל רגשות קשים כגון בדידות, עצב וכד' גורם לעיתים קרובות לשתיקה או להתנהגות המביעה אי-נוחות בקרב ילדים (לעג, צחוקים, פטפוט). הפעילות השנייה, על כן, תאפשר להם להתחבר לתחושת הבדידות על-ידי הרחקה מעצמם בעזרת יצירה ספרותית, ותוך התייחסות למצבו החברתי של גיבור השיר, לרגשות שהוא חווה ולדרך התמודדותו. רק לאחר מכן יתבקשו להשליך מתוך היצירה לניסיונם האישי. בסופו של תהליך זה אפשר להציע לילדים לחשוב על דרכים שבהן ניתן להתמודד עם תחושות של בדידות – של הגיבור ושל ילדים בכלל.

מהלך

פעילות ראשונה: להיות לבד וליהנות

המנחה: ...לא תמיד מזדמן לנו להיות לבדנו עם עצמנו וליהנות מכך. הרבה פעמים בחיים אנחנו מוקפים בחברים או בבני משפחה, ולכן אולי אפילו לא כל כך רגילים להיות לבדנו. כעת עצמו את עיניכם, ודמיינו לעצמכם מקום שבו אתם ממש נהנים להיות לבדכם. קחו נייר חלק וצבעים, ונסו לצייר את המקום ואתכם שם בתוכו. הילדים יציירו וישתפו את הכיתה, והמנחה תסכם על-פי הנקודות שהעלו הילדים.

- איזה מקום הוא זה?

- מה אתם עושים שם?

- על מה אתם חושבים?

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

טיוטא פאר אריכה פאונד

- כיצד אתם מרגישים?
- כמה זמן אתם שם לבדכם?
- האם תרצו לחזור לשם בקרוב?

פעילות שנייה: להיות לבד – ולחוש בדידות

חיים נחמן ביאליק כתב שיר לילדים קטנים שמתאר להפליא את החוויה של דחייה חברתית ושל בדידות המתאימה לכל גיל.

"מן החלון פרח עציץ

כל היום הגנה יציץ.

כל חבריו שם בגן,

הוא לבדו עומד פאן".

בשיר מתואר מצב חברתי - עציץ הפרחים עומד על אדן החלון ומביט החוצה בערגה אל הגן שבו נמצאים חבריו הפרחים. כל הפרחים נמצאים יחד בגן, ואילו עציץ הפרחים ניצב לבדו במשך כל היום.

הוראות לדרך העבודה עם השיר:

1. המנחה תקרא את השיר בקול.

2. שאלות הזדהות עם גיבור השיר:

- מה מספר לנו השיר?

- מה עושה עציץ הפרחים במשך כל היום?

- מה עושים שאר הפרחים בגן?

- איך מרגיש עציץ הפרחים?

- מהן המחשבות החולפות במוחו כשהוא מציץ אל חבריו בגן?

- האם החברים שמים לב אליו?

- מדוע לדעתכם ניצב עציץ הפרחים על אדן החלון ולא נמצא בגן?

3. שאלות הזדהות לשיר:

האם מוכרים לכם מקרים שבהם ילד עומד בודד ואינו משתתף במשחק?

הילדים יוזמנו לספר בפרוטרוט מקרים כאלה. המנחה תשאל:

- איך הרגיש הילד שעמד לבדו? (תחושת בדידות, עצב, חוסר אונים, קנאה..)

- מה הוא חשב?

- מה היה רוצה שיקרה?

- האם הוא ניסה לבקש שיצרפו אותו לפעילות, למשחק?

- מה אמר לילדים?

- איך הגיבו הילדים?

4. שאלות המאפשרות להתנתק מן השיר ולנסות להציע פתרונות לילדים שחווים בדידות:

- מה הייתם מציעים לעשות לילד שמרגיש בדידות?

- למי הוא יכול לפנות לעזרה?

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דת

טיוטא פלא אריכה פשונית

סיכום:

היום הכרנו את המושגים להיות לבד ולהרגיש רגש של בדידות. מצאנו לעצמנו מקום שבו נעי ם לנו להיות לבדנו, וגם למדנו מה קורה כשילד איננו רוצה להיות לבדו, אבל אחרים אינם רוצים לשתף אותו, והעלינו רעיונות כיצד יכולים ילדים להתמודד עם בדידות.

טיוטא פאר אריכה פאונד

מפגש מס' 14: מיפוי קבוצות ההשתייכות החברתית

הערות למנחה:

ילדים נוטים לייחס לעצמם השתייכות לקבוצה חברתית דומיננטית אחת (הבנים או הבנות, חברי קבוצת הכדורגל, החברות הטובות מן הגן, תנועת הנוער ועוד). במהלך החיים החברתיים בבית-הספר – בכיתה ובהפסקה - הם יעדיפו לבחור ולפעול בקבוצה זו, ויימנעו פעמים רבות מפעילות עם שאר ילדי הכיתה, אלא אם כן יתבקשו לעשות כן על-ידי המורה. חשוב לסייע להם להרחיב ולהגמיש את מגוון ההשתייכויות החברתיות שלהם, כדי שיוכלו לתמרן במצבים חברתיים שאינם "מסתדרים" בדיוק לפי רצונם (כגון: חלוקת חדרים בטיול, חלוקה לקבוצות המכינות טקס כיתתי, חלוקה לקבוצות בשעת משחק בשיעור התעמלות), וגם לאפשר להם להרחיב את מעגלי ההשתייכות, ולהצטרף לקבוצה אף-על-פי שאינם שייכים אליה באופן טבעי. במפגשים אלה יחוו התלמידים השתייכות לקבוצות מגוונות. יבדקו את רפרטואר קבוצות ההשתייכות של כל אחד, מתי חשוב להשתייך אליהן ומתי פחות. יאתרו אפשרויות של השתייכות בו-זמנית לכמה קבוצות חברתיות, יכירו את אופי הפעילות בכל קבוצה, יבחינו בין השתייכות קבוצתית שאינה ניתנת לבחירה לבין השתייכות מתוך בחירה, ויבדקו עם עצמם את רגשותיהם ואיך הם מסתדרים עם ההשתייכויות השונות.

מהלך

המנחה תכין שלטים המציינים מאפייני השתייכות קבוצתית מחיי הילדים, כגון: חודשי השנה שבהם נולדו, בנים - בנות, צבע שיער, צבע נעליים, גובה, אהבת ריקוד, כדורגל, נגינה, יכולת בתחומי לימוד, כגון: חשבון, קריאה, כתיבה, סוגי משחקים וכד'.

יש לפנות את חלל הכיתה ולבקש מן הילדים להתפזר בו. המנחה תרים בכל פעם שלט אחר, והילדים יסתדרו במהירות בקבוצות לפי המאפיין שרשום עליו. פעילות זו מזמנת הפתעות רבות נעימות ושאינן נעימות לילדים (למשל: מלך הכיתה עשוי לעמוד לבדו בעת המיון לפי חודש יום ההולדת, והילדה הדחוייה תמצא את עצמה פתאום בקבוצת המקובלים). בסיום הפעילות יתיישבו הילדים במעגל, יתנו ביטוי לחוויה שעברו, ויחשבו מהי הלמידה שניתן להפיק מהחוויה.

- באיזה קבוצות הייתם? (למשל: הבנים, ילידי אפריל, הבלונדינים, בעלי הנעלים הלבנות...).

- האם הופתעתם מן ההשתייכות לקבוצה מסוימת?

- איך הרגשתם כשהייתם בקבוצה גדולה? קטנה? כשנותרתם לבדכם?

- באילו קבוצות הייתם עם חברים, ובאילו עם ילדים שאינם חברים שלכם?

- איך הרגשתם כשמצאתם את עצמכם בקבוצה עם ילדים שהם חברים וכאלה שאינם חברים?

- באילו הזדמנויות בכיתה מצאתם את עצמכם בקבוצה חדשה שבה ילדים שאינם חברים קרובים שלכם?

כישורי חיים לכתה ז' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

טיוטא פא אריכה פאונות

- מה עשיתם אז?
- מה קורה כשלקבוצה שלכם מצורף ילד שאינו חבר בה?
- מה ניתן לעשות כדי שהקבוצה תוכל להמשיך לשחק, לפעול וליהנות?

סיכום:

ראינו היום שכל אחד שייך לקבוצות אחדות, כאלה שנחשבות בעינינו יותר וכאלה שפחות. בדקנו מצבים שבהם נוח לנו יותר וכאלה שנוח פחות עם הקבוצה שלנו, ומה עושים כדי להמשיך את הפעילות וליהנות ממנה.

טיוטא אפא עריכה פשונית

מפגש מס' 15: ניהול עצמי במצבי דחייה

ילדים חווים כל הזמן חוויות של דחייה בקרב בני גילם (במהלך הלימודים, בהפסקות ובדרכם הביתה). אולם, לא תמיד משתפים זה את זה או את המורה בחוויות אלו. במפגש זה נעלה למודעות הילדים מצבים שכיחים המעוררים חוויות של דחייה, נכיר את הדינמיקות בין השותפים השונים באירוע – הדוחים, הנדחה והצופים מהצד. נתייחס לרגשות שאירועים אלו מעלים בילד הדחוי ולאסטרטגיות הפעולה שלו. כמו כן, נתנסה בפתרון בעיות במצבי דחייה, ונאתר גורמי סיוע (חבר, מורה, הורה).

סרטוני האנימציה מתארים שני אירועי דחייה שכיחים המתרחשים בחצר בית-הספר ובפעילות מחוץ לבית-הספר. הסרטונים בנויים מתיאטרון בובות ללא מילים, והבובות אינן דמויות ממשיות אלא כפות ידיים המייצגות ילדים. במרכזו של כל סרטון מוצג אירוע של דחייה חברתית ודרך ההתמודדות אתו. אירוע זה מזמן ניסוח של רגשות ובדיקת דרכי התמודדות יעילות ובלתי יעילות. הסרטונים מזמינים את הצופה להכיר ולהזדהות עם הדמויות השונות (ילד דחוי, ילד הצופה מן הצד ומהסס לעזור לדחוי, מנהיג מקובל, חבורת ילדים ועוד). במהלך הצפייה יוצר, למעשה, כל אחד לעצמו את הסיפור שלו. חשוב לכן לתת לגיטימציה לדעות שונות ולסיפורים שונים שהתלמידים יצרו לעצמם בעקבות הצפייה. הסרט משמש גירוי לדיון ולהמשך היצירה של הצופים בנושא.

הנחיות לעבודה עם הסרטונים:

חשוב לזכור להנחות את הילדים לא להצביע על ילדים אחרים בכיתה שחוו דחייה, אלא לדבר באופן כללי על ילדים וכיצד הם מרגישים, חושבים ופועלים.

רצוי להקרין את הסרטונים ללא הקדמה, ורק לאחר הצפייה בהם לנהל דיון בכיתה. מומלץ להקרין את הסרט פעמיים:

- * לאחר הצפייה הראשונה - לאפשר לתלמידים לספר את סיפור המסגרת של הסרט.
- * לאחר הצפייה השנייה - להיעזר בשאלות מנחות שיסייעו לתלמידים לבנות את הסיפור ואת המסר שהסרטון יוצר. הצפייה השנייה תושפע מן הדברים שנאמרו בדיון הראשון, ותאפשר לתלמידים לראות דברים שלא ראו קודם לכן.

בעקבות העבודה על הסרטונים ניתן להציע לילדים לכתוב יומן אישי, ולספר בו על אירוע של קושי חברתי שחוו ואיך התמודדו אתו.

1. הקרנת הסרטון "בחצר" שעוסק בילד המשחק לבדו בחצר בית-הספר במתיחת חוטים בין ענפי עץ. שני ילדים ששיחקו בכדור עברו לידו, התבוננו בו ולעגו לו. בהמשך הצטרפו אליהם עוד חברים למשחק בכדור. הילד הדחוי התקרב לחבורה ורצה להצטרף. הוא ביקש שיזרקו גם לו את הכדור, אך אף אחד מהם לא שם לב אליו. הוא המשיך והתעקש להשתתף במשחק,

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

טיוטא פא אריכה פשונית

ואז אחד הילדים שלעג לו קודם לכן זרק עליו את הכדור בכוח והוא נפל. בהמשך, לקח הילד הלועג את ילקוטו של הילד הדחוי, שפך את תוכנו על האדמה, והתחיל להתמסר (כמו בכדור) במחברות ובספרים עם שאר ילדי הקבוצה. ההתעללות נפסקה עם צלצול הפעמון. הילד הדחוי נשאר בחצר לאסוף את תוכן הילקוט, כשאחד מילדי הקבוצה, שלא היה שלם עם ההתעללות, ניגש אליו ועזר לו לאסוף את חפציו.

2. דוגמאות לשאלות מנחות לאחר הצפייה הראשונה :

- א. על מה הסרט?
- ב. מיהן הדמויות בסרט?
- ג. כיצד הסרט מתחיל? מה קורה לאחר מכן וכיצד הוא מסתיים?
- ד. מיהו הגיבור בסרט?

דוגמאות לשאלות מנחות לאחר הצפייה השנייה :

1. מה עושה הילד שעומד לבדו ליד העץ?
2. איך הוא מנסה להתקבל לקבוצת הילדים המשחקים בכדור?
3. מה הוא מבקש מן הילדים? האם הוא מצליח?
4. מדוע לדעתכם זורק עליו הילד הלועג את הכדור בחוזקה ומפיל אותו?
5. האם לדעתכם הילד שנפל עשה נכון כשנשאר בקבוצת המשחק לאחר שהופל?
6. מדוע הילד הלועג לילד שהופל הופך את ילקוטו ומתחיל לשחק בחפציו?
7. כיצד מרגיש הילד שהופל? כיצד מרגיש הילד הלועג?
8. מי ניגש אל הילד שהופל ומנסה לעזור לו לאסוף את חפציו?
9. מדוע לדעתכם הוא ניגש אליו רק אחרי שכל הילדים כבר עזבו את החצר?
10. מה לדעתכם יקרה כאשר הילד שהופל ייכנס לכיתה?
11. למי הוא יכול לפנות לעזרה?

בהמשך הדיון ניתן לשאול את התלמידים שאלות על אירועי דחייה בחייהם של ילדים בכלל, או להציע להם לכתוב יומן אישי שבו יספרו על מקרה שאירע להם :

1. האם מקרה דומה מוכר לכם?
2. מה קרה שם?
3. כיצד הגיב הילד שפגעו בו?
4. איך אתם הייתם מגיבים במצבו?
5. מה הייתם עושים?
6. האם לדעתכם אפשר למנוע מקרים כאלה?
7. איך אפשר להתמודד כאשר קורה דבר דומה?

לסיכום: נקרא את הסיפור "אילן – העץ העצוב".

כישורי חיים לכתה ד' מותאם לבתי הספר בממלכת-דתי

סיוטא פא אריכה פאונות

מפגש מס' 16 : ניהול עצמי במצבי דחייה – צפייה בסרט

מהלך

1. הקרנת הסרטון "בטיול"¹ העוסק בחבורת ילדים שיוצאת עם מדריך לטבע. לקראת ערב ביקש המדריך לבחור שני מתנדבים מתוך החבורה כדי שיהיו ראשי קבוצה לילדים שיבנו אתם שני אוהלים. הילד הדחוי (מן הסרטון "בחצר") והילד הלועג, שהוא מנהיג החבורה, התנדבו לעמוד בראש הקבוצות, אך כל הילדים בחרו לבנות אוהל עם המנהיג, והילד הדחוי נשאר לבדו לבנות את האוהל שלו. בעוד ששאר הילדים בנו במהירות את האוהל בדרך המקובלת, השתמש הילד הדחוי בשיטת מתיחת החוטים אל העץ, ושוב הופנה אליו לעגם של הילדים. בלילה פרצה סערה שהעיפה את האוהל שבו ישנה קבוצת הילדים, והם נותרו בגשם הסוחף כשהם מנסים לשווא לתפוס את האוהל ולהקימו מחדש. ואילו, האוהל של הילד הדחוי נשאר על כנו. הילד שסייע לדחוי בחצר "תפס מנהיגות" והשתמש הפעם בשיטת מתיחת החוטים. כאשר הוקם האוהל נכנסו אליו כל הילדים חוץ מן המנהיג הלועג, שהילדים סגרו בפניו את האוהל. הוא נשאר בגשם מתלבט אם להיכנס לאוהל של הילד הדחוי.

2. דוגמאות לשאלות מנחות לאחר הצפייה הראשונה :

א. על מה מדבר הסרט?

ב. מיהן הדמויות בסרט?

ג. כיצד התחיל הסרט? מה קרה לאחר מכן, וכיצד הוא הסתיים?

ד. מיהו הגיבור בסרט?

3. דוגמאות לשאלות מנחות לאחר הצפייה השנייה :

א. איך לדעתכם מרגיש ראש הקבוצה כשכל הילדים מצטרפים אליו לבניית האוהל?

ב. כיצד מתייחסים הילדים לדרך בניית האוהל של הילד שנשאר לבדו?

ג. איך לדעתכם מרגיש הילד הבונה לבדו את האוהל בדרך משלו?

ד. מדוע הילד הבודד אינו מצטרף גם הוא לאוהל של שאר הילדים ונשאר לישון באוהל שלו לבדו?

ה. איך מרגיש ראש הקבוצה כשהאוהל שלו מתעופף ברוח ואינו מצליח לבנות אותו מחדש?

ו. איך מרגישים שאר הילדים כלפיו כשהם נשארים בחוץ בגשם?

ז. מה לדעתכם קורה בינתיים לילד שנשאר לישון לבדו באוהל שלו בעת הסערה?

ח. מי מנהיג את הקבוצה ובונה עבורה אוהל בשיטה של הילד הבודד?

ט. מדוע ילדי הקבוצה אינם מאפשרים לראש הקבוצה להיכנס לאוהל שלהם?

י. אילו מחשבות עוברות במוחו של ראש הקבוצה המודח כשהוא נשאר בחוץ בגשם?

יא. האם לדעתכם יישאר בחוץ בלילה או יבקש מן הילד הבודד לאפשר לו הצטרף אליו לאוהל?

יב. האם לדעתכם יתייחסו ילדי הקבוצה בצורה שונה לילד הדחוי ולמנהיג הכיתה אחר ליל

הסערה? אם כן, כיצד?

¹ הסרטים המוזכרים בפרק זה יופיעו בתקליטור סרטים שיצורף לתכנית.

טיוטא פפא עריכה פשונית

בהמשך הדיון ניתן לשאול את התלמידים שאלות על אירועי דחייה בחייהם של ילדים בכלל, או להציע להם לכתוב יומן אישי שבו יספרו על מקרה שאירע להם:

1. האם מקרה דומה מוכר לכם?
2. מה קרה שם?
3. כיצד מרגיש ילד שהיה מנהיג הכיתה והודח על-ידי הילדים?
4. איך אתם הייתם מגיבים במצבו?
5. מה הייתם עושים?
6. האם לדעתכם אפשר למנוע מקרים כאלה?
7. איך אפשר להתמודד כאשר קורה דבר דומה?